

Rezumat

Teza de abilitare intitulată „De la inconsistența epistemologică a sociologiei la studiul entelehiilor” integrează o sumă de probleme și idei selectate, analizate și prezentate pe parcursul activităților științifice și academice din perioada postdoctorală a manifestării mele profesionale, adică din anul 1999 și până în prezent. În diferite articole/ studii publicate în reviste de specialitate, capitole cuprinse în volume colective și cărți de autor am abordat problema menționată în titlul de mai sus, plecând de la următoarea premisă: *sociologia este o știință aflată în criză de identitate, iar soluția de depășire a acestui neajuns profund este de ordin epistemologic*. Pe parcursul întregii lucrări, dar mai ales în prima secțiune a acesteia, am trecut în revistă un număr relativ mare de inconsistențe epistemologice probatorii pentru criza sociologiei. Amintesc aici câteva: *deținerea unui aparat conceptual foarte variat și neunitar, întreținerea unor rivalități nejustificate cu alte științe socioumane, imposibilitatea depășirii totale a subiectivismului cercetătorilor și interpretărilor, incapacitatea de a realiza investigații cu marjă de eroare zero, confirmarea parțială a caracterului nomotetic și limitarea concluziilor la nivelul generalității restrânse, acceptarea superficială a statutului de știință factotum sau de panaceu, asumarea unui obiect de studiu (societatea) de dimensiuni uriașe și greu de demarcat cu precizie etc.* Din cauza acestor inconsistențe, autoritatea sociologiei are mereu de suferit, iar reacțiile de revigorare a acesteia trebuie înțelese ca manifestări firești.

Din multele reproșuri care îi sunt adresate, cel referitor la obiectul pe care ea îl studiază pare să aibă îndreptățirea cea mai mare. Dacă în privința acestuia ar putea fi aduse clarificări convingătoare, evidente și raționale, care să fie acceptate cu ușurință, atunci criza de identitate a sociologiei ar fi minimalizată. Automat, toate celelalte inconsistențe epistemologice ar fi trecute mai ușor cu vederea. Din acest motiv, încă din secțiunea a doua a lucrării am numit entelehia ca obiect de studiu pentru știința despre societate: *„dimensiunile uriașe ale spațiului social îi constrâng pe sociologi să-și orienteze demersurile asupra esențelor lui. Desele schimbări ale înfățișărilor socialului forțează de fiecare dată pe sociologi să se raporteze la ceea ce este esențial în societate, respectiv la ceea ce se menține multă vreme ca și cum s-ar bucura de existență atemporală. Sociologia ajunge astfel să delimiteze un obiect clar de studiu – entelehiile mediului social – în pofida imensității și dinamicii lui”*. Cu acest prilej am explicat fluent

relației dintre social și sociologie, anticipând normalitatea instituirii *entelehiilor sociale*, pe de o parte, și a *entelehiilor gândirii sociologice*, pe de altă parte. Mai mult, în cea de-a *treia diviziune* a lucrării am prezentat motivația epistemologică a alegerii entelehiei ca obiect pentru sociologie, argumentând faptul că, între palierele de profunzime utile în explicarea socialului, entelehia se află pe poziția a *treia*, după *interogație* și *relația cauzală*: „cunoașterea de tip sociologic ne orientează în mod natural către următoarele paliere de profunzime epistemologică: *formularea interogațiilor* despre ceea ce nu este cunoscut, *dezvăluirea de raporturi cauzale* în vederea atenuării ponderii necunoscutului/ indezirabilului și *identificarea entelehiilor* sau a conținuturilor recurente legate de obiectul de cunoscut”.

Dacă prin primele trei segmente din structura lucrării am încercat să conving asupra corectitudinii alegerii entelehiei ca obiect identitar pentru sociologie, în cea de *a patra secțiune* mi-am propus să explic modul în care se „sedimentează” orice entelehie. Fiind vorba de o procesualitate a construirii acesteia, am înfățișat, cu multe exemple, patru etape de lungă durată prin care ea se impune: a. „nașterea” *trebuinței* și manifestarea reactivă a indivizilor în raport cu presiunea necesității la care sunt nevoiți să răspundă; b. optimizarea șanselor de satisfacere a *trebuinței* prin participarea individului la situații de *comunicare interpersonală* a experienței; c. corelarea soluțiilor identificate de toate persoanele participante la dialogul sociocultural și detașarea elementelor de similaritate, iar pe baza acestora *delimitarea tipurilor sociale* sau producerea de tipificări; d. *normativizarea tipificărilor*, respectiv confirmarea fiecărui tip social printr-un număr de norme aferente lui. Practic, la sfârșitul celei de a *patra* etape, adică în momentul în care un tip social beneficiază de suport normativ, entelehia este pe deplin constituită și are șanse să activeze o perioadă considerabilă de timp. Deși, în opinia mea, societățile parcurg aceleași faze obiective ale procesului de înființare a entelehiilor, între unitățile sociale există diferențe introduse de ritmul în care se desfășoară acest proces, factorii contextuali pe care îi mobilizează, gradul de subscriere socială la conținutul normelor și, mai ales, de tipurile de entelehii sedimentate. Concluziile formulate la sfârșitul capitolului dedicat formării entelehiilor confirmă, de altfel, apariția acestor diferențe: “a. fiecare unitate socială stabilă (societate, comunitate, mediu rezidențial, corporație, clasă socială, poziție statutară etc.) are o schemă de viață ordonată printr-o amplă și constrângătoare rețea de entelehii; b. orice entelehie este o construcție complexă, procesivă, obiectivă care antrenează un set impresionant de factori (individuali și de grup, raționali și iraționali, naturali și socioculturali etc.), iar în funcție de

dinamica factorilor determinativi din fiecare mediu social ea se amplifică/ scade ca importanță, își modifică unele elemente de conținut sau chiar dispare”.

În ultimul capitol din lucrare am considerat necesară compararea entelehiei cu unanimitatea, consensul, conformismul și tradiția, pentru a conchide că din punct de vedere sociologic sunt importante **două tipuri de entelehii**: cele *sociale*, adică toate acele instanțe concrete responsabile de modul în care se prezintă (economic, social, politic, moral, juridic etc.) omul generic, dincolo de particularitățile exprimate la nivelul societăților concrete actuale – și cele ale *gândirii sociologice*, respectiv toate algoritmizările teoretico-metodologice disponibile multor specialiști în știința despre societate și ordonate de aceștia în așa fel încât să poată fi numite „matrici disciplinare”, „modele exemplare”, „exemple tipice de rezolvare de probleme”, „paradigme” etc. Sesizând dificultatea și subiectivismul diferențierii tipurilor de entelehii, am recurs la două instrumente care să minimizeze acest neajuns: o *paradigmă de delimitare longitudinală a răspunsurilor culturale*, care să ajute la identificarea entelehiilor sociale, și o *scală de modulare a normalității* prin care să demonstrez importanța cunoașterii entelehiilor gândirii sociologice. Totuși, delimitarea corectă a entelehiilor sociale în ordinea naturală a evoluției lor reprezintă un obiectiv cu mult mai important decât acela de stabilire a entelehiilor optime ale gândirii sociologice. În consecință, orice încercare principială de cartografiere a entelehiilor socialului devine un câștig epistemologic mai convingător decât stabilirea instrumentelor de mare constanță ale gândirii sociologice.

Finalmente, întreaga lucrare poate fi sintetizată în următoarea afirmație: **socialul se structurează și funcționează prin entelehii, iar socologia își poate optimiza fundamentarea epistemologică, imaginea publică și impactul sociocultural prin asumarea statutului de știință a entelehiilor.**